

In hoc templo singulis noctibus **D C C C** accenduntur lucernæ. Reperias præterea in hac vrbe plusquam centum balnea item ducenta hospitia, in quibus singulis cubicula centum & viginti, aut etiam plura, est & cuique suis fons. Quadringentis circiter locis hic molaria reperias. habet autem quilibet locus quinque aut sex molas. adeo vt aliquot millia hic inuenias. Habent quælibet artes in hac vrbe locum peculiarem, quarum nobiliores summo templo sunt proximæ. Venalia singula, sua habent peculiaria fora. Locus etiam mercatoribus dicatus hic est, quem non immerito urbem quis vocare posset, vndeque is muris cinctus. duodecim habet in ambitu portas, quarum quælibet ferrea catena in transuersum ducta, equis & vehiculis transitum adimit. Atque hæc de Fessæ parte Occidentali. Alia enim pars quæ versus Orientem, quanquam pulcherrimis templis, ædibus, palatiis, collegiisque abundet, non tam copiosæ sunt artes diuersæ. Numerantur tamen hic quingentæ & viginti textorum ædes, centum officinæ sunt filo candidando exstructæ. Arx hic visitur, quæ magnitudine opido æquari posset, quæ quondam regia esse solet. Hæc passim de Fessa, ex Ioannis Leonis lib. 3. Africa descriptionis, vbi multò plura de hac vrbe iucunda admirandaque legenda. De eadem quoque non pauca apud Lud. Marmolium. Item apud Diegum Torresium in volumine quod scripsit de Seriphorum (huius tractus aliquando principibus) rebus gestis, ex quo hoc hic addam. Lapidem scribit ad portam quandam huius vrbs, insculptum **FEZ VLEDE EL ENES**, id est, Populus gentium. Item de hac vrbe hoc tritum prouerbum adducit, *Quien sale de Fez, donde ira. y quien vende trigo, que compra. quasi dicas, Qui abit è Fessa, vbi locorum ibit: & qui triticum diuendit, quid ille empturus.*

CONGI REGNUM.

DE Congi hoc Africæ regno (quod alij corruptè Manicongo. i. rex Congi vocant) scripsit amicus noster huius tabulæ auctor Philippus Pigafetta peculiarem Italico sermone libellum, Romæ excusum: eumque ex ore Odoardi Lopesij Lusitani testis oculati, & huius regionis peritissimi, ex quo hæc pauca: Diuiditur hæc regio in sex provincias, Bamba, Sogno, Sundi, Pango, Batta, & Penba. Harum prima habitatur à bellicosa numerosaque gente: ita vt quadraginta millia militum, cum necessitas vrget, in castra educit. Regia in ea vrbs Banta est, quæ hodie S. Saluatoris nominatur. Omnis hæc regio metallorum diues est, etiam argenti, inprimis circa Loandam insulam. Concharum hic quoque piscatio, quæ loco monetæ sunt in toto hoc regno. pecuniæ enim hic nullus vñs, nec aurum vel argentum in pretio. Mancipiorum quoque hic magna negotiatio: adeo vt eorundem vltra quinque millia singulis annis hinc à Lusitanis auerantur. Elephantum hic quoque prouentus, quos vernacula lingua ipsi *Manzao* appellant. Repertum & feræ genus, quod ipsi *Zebra* vocant, magnitudine & forma mulæ instar. mulæ autem genus non esse fecunditas arguit: foetum enim parit, habetque pellem à ceteris omnibus animalibus dissimilem: vt pote trium diuersorum colorum falsis variegatam: nigris nempe, albis, & fuluis: animal tantæ velocitatis atque feritatis vt domari neque ad hominum vñm accommodari vñlo modo potest. Adagium incolis hinc fertur, *Felix vt Zebra*. Sunt & hic, vt alibi leones, tigrides, lupi, cerui, lepores, cuniculi, simiæ, chameleontes, & serpentum multæ species: item porci, oues, capri, gallinæ, & psittaci, etiam crocodili, quos ipsi Cariman vocant. At non habent equos, boues, aut alia iumenta humanis vñsibus apta. Palmæ arboris genus hic prouenit, ex cuius foliis omne genus fericarum vestium texunt, vermium enim vñm alibi cogniturum, hic incognitum prorsus. Horum quoque angariæ siue veredariorum ritum (quia vt diximus, nulli hic equi) huc describere operæpretium ex xv. lib. Historiar. Indicar. Maphæi, duximus. qui ligneis illos equis vt scribit, cuius commentum tale est. Cantherio seu tigno dodrantalis fermæ crassitudinis, pedum octo longitudinis, bubulum corium ad sellæ amplitudinem extendunt, huic ephippio diuicatis cruribus viator insidet: baiuli succollant duo, & vbi longum iter est, succedunt alij. Alium transuehendi per itinera homines morem describit dictus Pigafetta: tamen ab hoc non admodum dissimilem. Ad Septentrionalem huius regni partem Anzicana gens habitat anthropophaga, adeo vt apud hos humanæ carnes, (vt alibi pecorum aliorumque animalium) publicè in macellis vendendas exhibeant. De Loanda insula quod ferunt, hic quoque adiciendum iudico, nepe, quod ferunt eam valde depressam esse, atq. vix è mari eminere, càm q. constare ex limo ex flumine proximo, atque arena: quam si quis ad palmarum duarum aut trium altitudinē effoderit, aquam dulcē & potui aptissimam ebullire: at, (quod admirandum) hanc eandem aquam decrefcente mari, salam, eoque exundante, dulcem reddi. Ad Christianam religionem, quomodo Ioannis Lusitanæ regis auspicio anno 1491. conuersi fuerint, atque quo successu in eandem progressi, hætenusque permanserint, legere potest quis apud dictos Pigafettam. lib. 2. & Maffeiū Indicar. Historiar. lib. 1. Ante Lusitanorum in hanc regionem aduentum, propria homines non habebant nomina: sed communia, nempe cum lapidibus, plantis, auibus, aliisque animalibus.

FESSÆ, & MAROCCHI REGNA.

FA Africæ pars quæ olim Mauritania Tingitana vocabatur, hodie duo regna comprehendit, Fessæ nempe, & Marocchi, quæ hac tabula exhibemus. Quorum Marocchi nomen accepit ab vrbe huius primaria Marocchi, (Marox incolis vocata.) Huius ager, vt scribit Io. Leo, amœnissim⁹ est, multiugis armentorum, pecudum atque ferarum generibus abundans: vbiq. herbis: rerum omnium quæ ad victum conueniunt, quæ naribus adblandiuntur, quæ oculis pascunt, feracissimus Perpetua ferè planities: Longobardiæ nō admodū dissimilis. Montes, si quos habet, frigidissimi sunt atq. sterilissimi, adeo vt nihil præter hordeū producāt. Vrbs in ea, quā primariā diximus, Marroccum nepe, inter maximas totius terrarum vrbes adnumerari solet. est enim inaudita magnitudinis, ita vt sub principe suo Hali Iosephi filio domos numerabat plusquā centies mille. Portas in ambitu habebat viginti quatuor. Murus maximæ crassitudinis, ex candido lapide atque calce vñq. exstructus. Non hic templorum, non collegiorum, hypocaustorum, neque hospitiorum copiam desiderabis. Inter templa, nullum artificiosius neque magnificentius, quàm quod medio vrbs à dicto Hali exstructum exstat. Est & aliud constructum ab huius successore Abdul Mumen, & ab huius nepote Mansor ampliatum, multisq. columnis, quas ex Hispania conuechi iusserat, opulenti⁹ redditum. Cisternam sub hoc templo confecit, eius magnitudinis, cuius totum est templum: rectum templo addidit plumbeum: singulis angulis addidit canales, qui pluuialem aquam in cisternam subiectam mittant. Turris ex lapide durissimo, quale Romanum Vespasiani est amphitheatrum, altitudine turrim Bononiensem in Italia superat. Gradus quibus ascenditur habent singuli nouem palmos latitudinis: exterius verò muri latus decem. Septem habet hæc turris mansiones. Huic turri superstructa est & alia turricula, quæ in acus modum adfurgit. hæc tres alteram alteræ superpositas habet mansiones, sitq. ab vna ad aliam lignea quadam scala adscensus. Habet & hæc turricula in summa parte ferrum quoddam luna ornatum aurea, tres item sphaeras aureas, quæ ferro sic sunt insertæ, vt maxima inferiorem, minima superiorem locum occupet. Si quis è summo turris loco oculos in terram defigat, huic homines quamuis procerioris stature, non aliter ac pueri vñus anni appareant. Azaphi promontorium hinc centum triginta milliarib. distans, videri quoque potest. Sed quamuis maius vix reperiatur templum, etiam si vniuersum Orbem pererraueris, locus tamen omnino ferè desertus est: numquam enim præterquam diebus Veneris huc populus confluere consuevit. Sub huius templi porticu centum ferè librorum officinas, totidem è regione quondam fuisse dicunt. verum non puto vel vnum modo reperi posse in tota hac vrbe bibliopalam. Vix tertia opidi portio incolas habet. Hic intra muros vineæ, palmæ, horti spaciofi, agrique frumentis fecundissimi. nam extra muros terram exercere, frequens Arabum illos vetat incursio. Hoc vñm certissimum habetote, hanc urbem intempestiuè senium contraxisse: vix enim quingenti & sex sunt anni, quod illa primū ædificari cepit. Est & arx quædam munitissima in hac vrbe, quæ si amplitudinem, si muros, si turres, si denique portas ex Tiburtino marmore exstructas videris, opidum iure censeas. Templum habet altissima turri ornatissimum, in cuius fastigio luna, atque sub hac tres inæqualis magnitudinis sphaeras aureas, quæ omnes 120. mille aureos pendent. Non defuerunt reges huic ciuitati, qui pretio auri allecti, sphaeras loco amoueri conati sunt, sed mirum illis semper obigit infortunium, quod conatum impediuit: adeo vt omen maximè sinistrum vulgo opinentur, si quis eas manu contrectare studuerit. Sic sauis de hac vrbe. ipsū Leonem lector adeat lib. 2. vbi de vrbe & hac arce plura, ad nauisam vsque. Taradantum quoque hic vrbs, quæ Taurent Mauris, satis amplum, ab antiquis Africanis conditum. Domorum numerat circiter tria millia. Incolæ moribus sunt ciuilioribus. habetque omnis generis artifices quamplurimos. Opidanis magnum quorannis censum enumerant, vt iter mercatoribus (est enim emporium satis à peregrinis, etiam Europæis frequentatum) huc atque illuc proficiscentibus, tutum atque securum semper seruetur. Sunt aliæ plures, vt ostendit tabula: inter quas Messa quoque, quæ templum habet haud procul à mari, cui religiosissimè fauent. Sunt enim qui Ionam prophetam à pisce hic eiectum, cum ad Ninuias prædicationis causa missus esset, adfirmant. Huius templi tigni ex balnearum costis sunt. nec raro illis vsu venit, vt mare balenas visendæ magnitudinis in littus mortuas eiciat. In huiusque littore reperitur succini illud genus, quod nostrates ambram canam nominant. Est & Teintum opidum in hac continentia. hic egregium illud corium paratur, quod vulgo Marocchinum vocant. Hæc de hoc regno, de quo qui plura velit præter Leonem, & Marmolium, etiam Cælij Augustini Curionis Historiam Saracenicam consulat, in qua de hoc regno peculiaris libellus. Nunc autem de Fessa.

Fessa, vt Marroccum, ab vrbe eiusdem nominis, sic appellatur. Hæc vrbs sita est in regni huius medietate. Condita ferunt circa annum Domini septingentesimum octuagesimum sextum. Hanc metropolim totius Mauritaniæ dicunt: Vulgòque, vt Marmolius in fit, Aulam totius Occidentis cognominant. Nomen habere ab auro, sunt qui opinentur: quod cum prima eius iacerentur fundamenta, eo loco inuentus fuerit auri cumulus, quod Arabibus *ses* appellatur. Maximam huius vrbs partem colles atque montes occupant, sic vt vrbs tantum medio planities reperiatur. Duabus viis fluuius opidum intrat, in duas namque est diuisus partes. Moxq. in urbem collapsus in infinitas ferè, per quosdam aquæ ductus sese spargit, ac per singulas ferè domos, per templa, per collegia, per hospitia, & xenodochia sese diffundit. Deinde per foricas percurrrens, totius ciuitatis sordes secum trahit, atque foras in fluuium inducit. Maxima domorum pars lateribus depictòque lapide sunt elegantissimæ. Aperta item loca atque porticus ex latere verticillari exstructa sunt, qualia sunt vasa illa cretacea, quæ Itali maiorica appellant. Domorum laquearia multo auro aliisque coloribus elegantissimis depingunt: quæ quidem supernè lignea & plana fabricantur, quo æstiuo tempore pannus superinsterni commodè possit: nam hic propter æstum noctu quiescere solent. Turrim insuper ædibus fabricare solent multis ornatam cubiculis: ad quam sese mulieres, vbi laboris sunt pertæxæ, recipere, animūque remittere solent: à qua ad omnia ferè vrbs loca prospectus patet. Templa atque Oratoria hic septingentesimum ferè complent numerum. Inter quæ reperias quinquaginta magnifica, atque sumtuosissimè exstructa templa suis instructa fonticulis, insigniter marmore atque lapide Italis ignoto compositis. Vnicum habet quodque templum sacerdotem, cui orandi committitur ratio. Summum in hac vrbe templum Carrauen appellatur, estq. tantæ magnitudinis, vt in circuitu sesquimiliare ferè contineat. triginta & vnam habet visendæ magnitudinis atque altitudinis portas. Huius turris, vnde plusquam Stentorea voce ad concionem vocatur populus, altissima est. Huic subiecta est cella quædam, in qua oleum, lychni pensiles, storceæ, aliq. id genus templo necessaria recondere solent.